

R^{ti} P. CHRISTOPHORI BROUVERI, S. J.

NOTAE

AD S. GODEHARDI

VITAM.

DE EDITIONE HAC NOSTRA ET EX-
EMPLARIUM FIDE.

ERRORE, ut hominum varia iudicia sunt, ne actum age-
re me ij praesertim putent, qui leui manu veterum mo-
numenta pertractantes, frustum satis se magnum col-
legisse putant, si curiosam & desultoriam quandam le-
gendi voluptatem explerint; & putamina raptim, vs
pueri colligentes, de nucleo frangendo, parum sint solliciti. Ace-
dit, quod gratia semper ab ijs maior iniri videatur, qui id, quod in
hisce argumentis, musteum ac floridum est, emptoribus ac patro-
nis raptim delibandum offerunt, quam qui eadem, ab omni foete &
vitioso succo repurgata, ceu vetera vina & salubriora, mature deli-
banda propinant. Certè, qui thesaurum Samio vase accuratè inclu-
sum, signisq; Domini ac annulo obsignatum transferre habeat alio,
sueq; fidei periculo tradere ijs, ad quos mittitur, is si vase diffracto si-
gnisq; mutatis, donarium id accipientibus tamen gratum, minimè-
que suspectum esse iubeat, an ut leuissimè dicam, munus ut illibatū
offerre censeatur? Sed rem muneris cum fide tradidit, thesaurū in
medio posuit. At clusa patefecit, obstructa dissoluit, signa arbitrata
suo mutauit, ut illud S. Hieronymi, quod contra interpretem haud
satis felicem vsurpauit, hic locum inueniat. Aut totum muta quod
malum est, aut totum prode, q; optimum putas. Ita ergo faciamus;
postquam nobis vitæ S. Godehardi, praestanti fama sanctimoniae sa-
cerdotis, ex eo loco copia facta est, unde hæc ceu ex spinis rosam le-
gere, iucundum ac suaue fuit. Descripta quidem hæc, ex antiquo ex
emplari Ecclesiae Hildenesheimensis, cui S. Godehardus Episcopus
olim tanquam sol quidam, & ocellus Germaniae Antistitum, prelu-
xit: & apographum à R. P. Nicolao Hunecken Collegij S. I. ibidem
Rectore transmissum vbi diligentius expendere fuit animus, à Su-
riana editione nimium quantum, ceu *dis dia ptoōv* distare, deprehen-
dimus.

Apogra-
phum Hil-
deneshei-
mensis.

dimus. Venit post hæc etiam in manus antiquum exemplar editæ vitæ S. Godehardi Lipsiæ, anno salutis M. DXVIII. ex Bibliotheca præclari monasterij S. Godehardi prope muros Hildeneshemensis ciuitatis, suppeditatum; quod cum ad MS. apographi fidem proximè accedebat, tum collatum quoq; fuit cū Manuscripto veteris auctoris, qui vitam S. Godehardi, vsq; ad translationis acta contexit. Porro in hoc exēplari, etsi prima libri parte nonnulla desiderarentur, quia tamen præter primigeniū vitæ factum, alterā Sancti vitam, ceu prioris epitomen protulit, nec pauca dedit eiusdē supplementa, ad id sanè q̄ instituumus perfectius elaborandum, magnū certe hæc copia atq; varietas nobis attulit adiumentum. Quamobrē operam me non lusurum, sed bene nauaturum arbitratus sum, gratiam forte iacturū, etiam aliquam, à veteris memoriæ cupidis, si quod ex aquila parum limpida & sincera huc vsq; licuit, iā ex ipso genuino fonte, & tanquam vberis flumine, sitim se leuare, affatim posse sentiant.

Lipsiæ
editio col-
lata cum
MS.

Autor vitæ S. Godehardi quis?

TOM. VII. Surij posthumo, in mense Maio editor duo proficitur de vita S. Godehardi, nempe stylum mutatum, & reddita quædā Paraphrasti^{mōr.}. Inde historiam nec integram exiisse, sicut ab autore cōscripta, sed in ea non pauca prætermiſſa. Vtrumq; per se licet manifestum attestabitur hæc editio, quæ nō vnum autorem sed plures præfert, cum siue acta præcipua vitæ, seu quæ vitam insecuta, vt miracula & canonizationem, seu quæ Episcopatū antegressa, & ab eo etiam cum Abbate mirè gesta sunt, singula suos habeant scriptores, suam quoq; methodum & seriem. Vnde hoc etiam secutū, vt diuersam capitum & numerorum distinctionem, maiores adhibuerint. Lemmata quoq; cum deessent, visum est, ea lucis causa, adijcere, numeros, quos apographum dedit retinere. Rerum in Episcopatu gestarum scriptorem, certū est, Arnoldum fuisse, viri sancti discipulū & æqualem; qui hortatu Athelberti Abbatis, spiritu, vt ait, & corpore medicus, hanc prouinciā suscepit. Vtriusq; nomen quod Surianæ editioni in proprijs familiare, suppressum est. Monachum autē fuisse, suadeat forte Altahensis educatio, & inde assumptū in contuberniū Episcopi: nam studiorum gratia in Altahensi monasterio vixisse se, testatur. Inde cum S. Godehardus Herueldesem Abbatiā quoque administravit, sæpe vltro citroq; intervtrumq; monasterium Altahæ & Hersueldiam, cōmeasse se scribit Nisi quis, quo prōnitus feror, ex Saxonico Clero à S. Godehardo cooptatum literisq; apud Boios ex cultū, ad ipsum inde rediisse velit. Nam, veste canonica vsū, & in

Arnoldus
scriptor
Monachus
an Cleri-
cus.

Canonicus
Hildens.
fuisse videri
affir-
matur.

affirmat, cum gentem suam eo quoque tempore, ob indocilem & vix Christi iugo cedentem indolem, *Saxigenas* audijisse scribit.

Vitio autem gratis, quam scriptoris rectius imputes, quod ei cursus orationis saepe ceu salebris impeditus hæreat; quod alibi durus & asper, verborum ambitu longius aures animumq; lectoris abducat; nam cum aliunde laudandarum actionum fructum vberem ostendat, non quomodo, sed quid loquatur magis attendendum censeo.

CAPVT I.

Altabense Banaria MONASTERIUM vel ALTACHIVM.

QVIA S. Godehardi memoria à Meinverci Paderbornensis Episcopi, cuius æqualis ipse fuit, historia lucē accipit, rerumq; cognatio & similitudo cōmentarium non postulat, cauebo mihi ne Abydenon auctarium intulisse, & rem egisse superuacaneā coarguar. Erunt enim Abydenos habuisse in more, vt cum conuiuas & hospites, sepulo bene lauto conditoq; excepissent, deniq; post mēsas pueros atq; infantes suos ijs osculandos offerrent; qui tum demū ploratu atq; vagitib. suis omnia cōplentes, molestiam haud exiguam hospitib. afferebant, & prioris comitatis fructū intēpestiuo suo vagitu decerpebant. Idē ne mihi eueniat, omnimodo providendū est; contrahēdaq; scholiorū vela, ne vbi ceperim vulgaria omnia cōsectari, eū Abydenis lectori non scholia sed infantium vagitus obtruisse videar. Itaq; cum peritis Nautis, abundē nobis sit. *stellis signare viam.*

Abydenon auctarium.

*Abydenonum in sepulchro impo-
sitionis.*

Altabia duplex.

*Vtilo Duc-
monditor.*

*Inferium
Altabia.*

*Altabia si-
tuo.*

*Bibliotheca
in
Sacellum
S. Godehardi
ubi.*

Altabia duplex huius nominis in Bauaria Monasteriū, *superius & inferius*, cuius hic mentio: vt runq; ad Danubiū flumen vltiore ripa; sed amni hoc propinquius, illud à flumine magis distat. Clarissimus Velserus Boic. rerum lib. v. Vtilonem Bauarię Ducem conditorē vtriusq; perhibet; & cōfiscunt litera domestica, quæ ad annū Domini DCCCIII. Vtilonis auspiciis, deductis ex Augia diuite istue monachis, primum inferioris Altabij; Abbatem fuisse tradunt Eberfvindum. Habes hic claram loci originem. Appellat in diplomatis, quæ optimo publico, Iacobus noster Gretserus luce donauit, Hēricus Rex sanctus, *venerabilem S. Mauritiij Martyris Abbatem Altabia*, quam p̄lixā & regia liberalitate in gratiam Godehardi p̄secutus est. Sitā est loco plano nec in ameno, atq; vt obseruauit R. P. Ioānes Horion, in itineratio Illustrissimi Antistitis Bambergēsis, Cæsaris in vrbem Legati, vno milliari abest ab oppido Bauarię Dechemdorffio, vbi per pontem ligneū transitus est, ad vltiorē fluminis ripam. Vifitur ibi Bibliotheca, optimis libris etiam manuscriptis p̄clare instructa, & sacellū intra Cœnobij muros inclusum, titulū & venerationem S. Godehardi.

S. Godehardi progenies.

NESCEO in quas fumosas & plenas vanitate chartas, Krantzius Lib 4. cap. 7. Metrop. incidit, cum S. Godehardum sanguine nobilem, natum ex comitibus Bauariæ, scribit illis videlicet, quibus præteritis, Otto primus fratrem Héricum antetulerit. Quin, & Henrico Imperatori fuisse sanguine iunctum. Sed hunc fumum occupatione propria disiecit in proœmio Arnoldus, respondēs ijs, qui prodita natalium obscuritate, Sancti vitam ceu macula putarent infuscari, & ei, nescio, quam notam humilitatis inuri. Dicitur itaq; à vetere scriptore, ex Altahensis Ecclesiæ familia, in villa Ritenbach diœcesis Patauiensis, honestis parentibus natus, quorum nihil ferè à Paraphraste expressum est. Sed narrant illud quoq; Altachij monumentum de S. Godehardo extare, quod die anniuersario ipsius, omnibus, qui è vicino vico in quo natus esse fertur, demonstrare possunt, se ex eius stirpe vel familia descendere, epulum præbeatur, instituto ipsiusmet S. Godehardi.

S. Godehardi obscuri natales.

C A P V T IV.

Altaha restituitur.

S. Godehardus ex Clerico fit Monachus S. Benedicti.

MVLTIPLIX historia in huius capituli argumentum confertur, eaq; re, dubium relinquitur, an iusta *Στοιχειωσις*, id est accommodatio gestri ad tempus suum, inueniatur. Paraphrastes expressit annum DCCCCLXXXII. quod quidem verum est, si ad Othonis II. exitum narrationem astringas. Interim apographum nostrum MS. quinario, numerum hunc exsuperat. Ceterum, quæ hic de Mersburgensis Episcopatus abolitione, Geronis Comitis nece, & propria Othonis II. *σφάλματα* & regiminis offensiones; Itē de Hérici ducis Bauariæ exilio narrantur, omnia hæc ante Italicam expeditionem, superstitite tum Othone secundo gesta, clarè ex Dietmari Chron. Lib. III. discitur. Gero namque Comes illustris, in causa non tanti, commissus cum Waldone comite, & singulari certamine defunctus, carnificis adhuc manu capite luit. Merseburgensis Episcopatus fraude Gisleri infessoris Magdeburgicæ cathedræ dissectus, & velut sub hasta, varias in sortes distractus est, vestigalibus ad Citicum, Misnamque relegatis, & Abbatia in eius locum subiecta. Porro Henricus Bauariæ Dux, anno DCCCCLXXVI. honoribus exutus in Bohemia exsul imperij se perduellibus iūxit, ac septimo post anno, id est, circa exordia Ottonis Tertij ad suos redijt. Quia autem variè eius acta in vtramque partem exponuntur, non sit abs re, vitæ

Merseburgensis Episcopatus imminutio

Geronis Comitis exitus.

Henrici Bauariæ senioris ducis fors.

ipsius piam sane clausulam, qua præteritorum velut Palinodiam Henrico optimo filio bene moriës accinuit, ex Dietmaro repetere.

*Lib. 4.
S. Godehardus
quædo
mutavit
institutum
vite.*

Sanctus Godehardus anno ætatis suæ XXXI. institutum vitæ mutavit. anno scilicet Incarnati verbi DCCCCXC. Nam ordinationis Ottonis anno VII. Alraha legibus S. Benedicti devincta hic perhibetur. Otto autem III. Aquisgrani coronatus est. anno DCCCCLXXXIV.

CAPUT V.

*S. Godehardus fit Abbas. Henricus Boiaria
Dux moritur.*

*Haluerstad
Ecclesia
Dedicatio.
Lib. 4.
Chron.*

PATER nimirum Henrici Imp. Sancti. Obijisse scribit Dietmarus, anno IV. Dedicacionis Haluerstadiensis, quæ, Hillibardo sedente, in theatro totius Imperij magnificentissimè, XII. Kal. Nouemb. celebrata, anno Domini DCCCCXCI. annum etiam obitus exprimit Contractus DCCCCXCV. eique successit in Bauariæ Ducatu filius Henricus, qui cum regiminis sui initio Alahensis Abbatia gubernacula Godehardo deferre cœperit, isque recusando biennium Principis vota distulerit, probabile est, Godehardum cessisse tandem circa annum Domini DCCCCXCVII. & Abbatis tunc infulas assumpsisse.

In monte quodam qui Helingeresberg dicitur.

BENE sit Polygraphiæ Gretseri nostri; qui & hunc locum illustratum dedit in Diplomatis Henricianis, vbi, super HELINGERSBERGE proprium extat VII. Idus Iunij. Indict. VII. Anno Dom. Incarn. MIX. datum Merzburgi, quo, Godehardo Henricus Mercatum & telonium concedit, *in villa prope Monasterium Helingerinperch dicta.*

CAPUT VI.

TEGRENSE & CHREMENSE
MONASTERIA.

*Situs &
conditores
horum Mo-
nasteriorum.*

SCRIPTUM in Apographo, Degerense & Cremense: nec longè abijt à recta scriptura. Vtriusque originem in Boicis suis Marcus Velferus, Alpha togatorum, prodidit. Illud ad lacum Tegrensem situm, cuius Abbas Principis aliquando nomen & honorem tulit, à Comitibus Tegrensium stirpe: hoc, à Thassilone Duce ad memoriam filij istic prope ab apro confecti, à præfluente Chremsa, vulgo *Chremsmunster* appellatum.

C A P V T VII.
GELLINGEN.

MONASTERIVM id olim in finibus Thuringiæ. Meminit loci Lambertus in suo Chronico ad ann. MXXXII. cum Arnoldum Antistitem, missa Abbatia Hersfeldensi, ait, in Gellingen diem suum clausisse.

C A P V T VIII.

Guntheri eremus.

HANC pulchrè nobis expingit Diploma IV. ad vitam S. Henrici à R. P. Gretsero laudatum, editumque. Numerum eundem annalem habet cum superiore, limites & agri modum accuratè descriptum, donatumque nouo Eremitæ. Verba, quæ quidem huc pertinent, excerpimus; quo Rex sanctus profitetur, se rogatu Coniugis Chunigundæ Imperatricis & aliorum; omnia, quæ regionatim diffinit, donare ad Ecclesiam sanctam in Eremo, quæ vocatur Norrwald, à Gunthero Monacho, & inibi primitus Eremiticam vitam ducente, constructam in honorem Victoriosissimæ Crucis, sanctæque Dei genitricis Mariæ, nec non B. Ioannis Baptistæ, in usum fratrum ibidem sub regula S. Benedicti seruientium. Lambertus in Chronico suo Guntheri quoque meminit. *Guntherus nobilis vir de Thuringia, Monachus factus est Herueldia; sed postea ad Altaha transiit, consilio Godehardi Abbatis.*

*Guntherus
eremita.*

DE EPISCOPATV S. GODEHARDI.

Hic titulus cum noua distinctione capitum in Apographo legabatur, sed editio Lipsiensis vna serie cuncta pertexuit, vsa tantum Paragraphis.

C A P V T III. & IV.

Gandenesheimensis vel Gandersheimensis Abbatie origo.

ISTA quidem vt vsquam alibi in vita S. Bernvardi à Tangmaro. vnde hæc petita sunt, accuratissimè traditur. Parthenonem ab incunabulis ferme occuparunt regio stemmate Sanctimoniales; cui foemina illustres succenturiatæ, diu hoc institutum vitæ propagarunt; donec fatiscente cum opibus disciplinâ, Do-

*Sancti-
moniales olim
generosa.
sam dege-
neres.*

Sicut Abbatia.
Act. in origini.
Hatmuida prima Abbatissa.
Gerberga.

minarum ritu, nomine religionis contentæ, à sæculi vanitate præcipites, demum in hæresin abierunt. Distat Abbatia cum oppido adiuncto, viginti tribus ferè passuū milibus Hildeneshemio, versus meridiem, vulgoq; Gandertum iam audit. Sed Gandenshem & Gandeneshemiu dixerè prisca. Eius primordia Hildenesheimensium priuatis scedis referri obseruo ad ann. Christi DCCCLII. Alfrido Episcopo eius Ecclesiæ quarto sedente; sed clarius è præsentis scripto eruitur. Venerit enim Ludolphus Dux Romæ, ann. secundo Sergij Papæ; à quo reliquias impetrauit; id est Dominicæ Incarnat. DCCCXLV. hinc quadrienniū si adieceris interualli, q; hic exprimitur, originis annus erit Christi DCCCXLIX. Sed discrimen hoc, quia leue est, rectè à domesticis ex Tangmari commentario obseruatum putem, Alfridum Episcopum, qui ex Corbeienſi disciplina prodierat, isto anno Hatmuidam, aut vt in membranis Saxonis lego, Hathamudam virginibus ijs allegisse, quæ in Brunesteshusen aggregatæ Gandeshemensis Abbatia originem dederit: ipsaq; Antistitum prima fuit. Siquidem Luidolphum Ducem, aiunt, tres, vno tempore filias suas Partheneio consecrasse, & Gerbergam primam, sorori Hathmudæ successisse: quæ omnia vt ex S. Bernwardi gestis huc in vitam S. Godehardi transcripta sunt, ita plenius iam, postquam ea publicamus inde cognosci poterunt; vnaque circa annum Domini DCCCLVI. Alfridum Episcopum, Gandesheimensis Monasterij fundamenta iecisse, Luidolfo Duce, qui rerum ibi potiebatur, annuente.

Gerberga II. Abbatissa.

Hrosuitha Poetria.
Henr senior Bauaria Dux & Gandeshemij Chrö lib. 4.

HÆc soror Ottonis magni, & Henrici prioris Bauariæ Ducis, cui illustris illa Saxonis Poetria Hrosuitha versus suos Pancgyricos, de Ottone eiusq; stirpe conscriptos, tanquam operis auctori dedicauit; vt *Gandesheimensis vltima vltimarum, vt serua Domina Gerberga, regia generositatis stemmate illustri.* Eandem in morte Henrici Ducis Bauariæ etiam celebrat Dietmarus; qui *Gandeshemij, vbi Domina Gerberg, inquit, suimet soror erat Abbatissa, migravit ad Christum. ibidem in medio Ecclesia sepultus.*

OS (O) SO

EPISCOPI HILDENESHEIMENSES,
qui hic celebrantur.

Alfridus IV. ex Corbeianaoua. Is successor Ebbonis olim Rhemē
 sis Archiepiscopi, qui, cum, Flodoardo teste, decesserit anno
 DCCC LI. facile fuerit huius initium reperire.

*Histor. Rhu-
menf. ec-
cles. lib. 2. c.
20. c. lib.
3. c. 2.*

Otwinus alijs Adwinus X. de quo Dietmarus.

Adwinus Hildeneshemensis Antistes Kalend. Decembris obiit, in pri-
 mo anno regni Ottonis III. puta DCCC CLXXXIV.

Osdagus XI. eiusdem Monasterij Prapositus successit: quo sedente, quin-
 que annos, & tunc expirante*

* anno sci.
licet DCC-
CCXC. alio
989.

Gerdagus XII. tunc Cellarius ordinatur. & cum ille tertio sua ordinatio-
 nis anno Romam causa orationis petens reuenteretur VII. Idus Decembris
 obiit, & corpus eiusdem per singula diuisum membra, in scrinijs duobus, ad
 Monasterium suimet à Consocijs lugubriter delatum est.

Hos antistites duos Gislerus Archipræsul (Magdeburg.) casu ibidem
 adueniens, terræ commendauit.

*Ita Diet-
marus ad-
dem.*

S. Bernwardus, alijs Bernhardus XIII. anno DCCC CCXC III. ordina-
 tur XVIII. Kalend. Februarij. vt plenius postea in actis vitæ narra-
 bitur,

Eius in locum surrogatur

S. Godehardus XIV.

UVilligisus renunciationi Gandesheimensi superui-
 uit quinquennium.

A Francofurtensi synodo ducenda hæc temporis ratio. Memi-
 nit eius synodi, vita S. Henrici. c. x. actumque in ea de episcopa-
 tu Bambergensi erigendo. Et quamuis ad annum M. VI. Ditmarum
 sequutus eam referat Baronius, rectius tamen noster Gretserus in-
 sequentem reiecit videtur, ita, vt quinto hinc anno inchoante,
 Willigisus decesserit.

*Synodus
Francofur-
tensis de
Bamberg.
Episcopa-
tus erectio-
ne.*

Erhanbaldus nouem annos.

SVRIANA editio perperam octo in textu expressit. Et huic quar-
 to capiti ferè vitam ademit, nam & Ludulfi Ducis, & Eggehardi
 Episcopi, Hatmodæ Abbatis, & regiæ villæ Palidi, ne vestigia qui-
 dem villa retinuit.

C A P V T V.

S. Godehardus cōgregationē Canonicam fundat eo loco,

M m

quo

quo Otuvinus Episcopus, Ecclesia Baptismali erecta S.
Epiphaniy reliquias Ticino translatas condi-
derat.

DE hac Ecclesia & S. Epiphaniy reliquijs consule quæ ad Trans-
lationis acta notauimus.

Seminarium Hildeneshemienſe lumen & Pueros.

*Seminarium
inuentus id.*

IUVENTVTIS ad Ecclesiæ ministeria exhibenda Seminarium a-
pud Hildeneshemienſes præclarum etiam extitisse tempore B.
Bernvardi Episcopi, docent S. Bennonis acta, qui Hildnesnhemij
à teneris educatus, in magnum inde sacerdotem excreuit. Ad ca-
put IV. & VII. vitæ S. Bennonis Tom. VII. Suriy; de rigore disciplinæ
Scholasticæ huius loci: & ipsum Tangmarum Primicerium scho-
larum, qui clarius hæc in vita S. Bernvardi attestatur.

CAPVT VII.

*Subza Oratorio S. Bartholomæi & Xenodochio fre-
quentata.*

*Eib. 4. Me-
tro c. 7.*

DE eo Krantzius securus erroris. In honorem S. Bartholomæi ad
muros ciuitatis extruxit conuentum regularium, ad Salinas vo-
cant locum hodie; foris & intus prædijs & religione florentem.

*Framon-
stratenſis
conuentus
ad Salinas.*

Verum, quid in palustribus Salinis, ædificarit S. Godehardus, ex
ius vitæ ætis palam est. At, quod de conuentu Regularium Krant-
zius scripsit, non S. Godehardo adscribendum, sed ad inferiorē æ-
tatem relegandum, monumenta Episcoporum mihi à R. P. Nico-

*Bruningus
Episcopus.*

*Framon-
strat. ad S.*

*Bartholo-
mæi funda-
tor.*

lao Hunecken communicata manifeste in Bruningo docent, qui ad
annum Christi M CXV. sedit & Xenodochium S. Bartholomæi Præ-
monstratensibus cum dote & domicilijs inhabitandum tradidit,
interuallo sane notabili, à S. Godehardi transitu.

CAPVT VIII.

Conradi Salici Electio & itinera.

HÆC Wippo nuper, à clarissimæ memoriæ viro Ioanne Pistorio
editus, fusè prosequitur, in vita Chunradi; unde lux huic histo-
riæ peti potest. In aditu Italiæ apud Insuubres, Eporediæ, quod nomē
ciuitatis mirè posteri distorsere, Suriy Triarius omisit, Natælē Domi-
ni egit; inde diadema augustale accepit anno sequenti MXXXVII.

Eporedia.

*Conradi Sa-
lici corona-
tio.*

Imbriolis

*dicta Viter-
la S. Anoni-
cius nos.*

Imbrioli pro qua Surius Herbipoli. In Meinverco hoc men-
dum sustuli. Iuuat etiã hic Lipsiana editio in qua legitur In-brioli.

Montem

Montem speciosum S. Godehardus incipit incolere & mox S. Mauritio dedicat.

PRIVS id fecit anno III. Episcopatus, id est, anno Domini MXXV. posterius, quinquennio post, nimirum anno MXXIX.

Holtbusen.

NOMEN superest loco ad amnem Visurgim vndecim fere Germanicis milliariibus Hildenesheimio distans, versus occidentem. res abijt. Perhibent tempus fuisse, cum Monasterio S. Michaelis hoc a se ceteris subiaceret.

C A P V T I X.

Synodus Francofurti.

SVRIANA editione, Synodus Francofurtiensis, eiusque sessio omiffa, quia nomina Episcoporum in depravato codice periissent, ut ea non licuerit assequi. Sed Lipsiana fideliter omnia ad apographū expressit. Et habes hic eorum non integra modo nomina, sed ordinem quoque confessus, non sine fructu ut arbitror, exempli, historizque omnium temporum domina.

C A P V T X.

Chronologiae hic implicata series, quam ex Henrici Regis coronatione facile stabilias vacillantem, Anno MXXVIII. Indict. xi. Imp. Conradus, ait Wippo, Henricum filium suum, magni ingenij bonæque indolis puerum xi. annorum Principibus regni, cū tota multitudine id probantibus, ad regalem apicem per Peligrinū Coloniensem Archiepiscopum sustulit. Ergo sequens annus numeratur Christi supra M. xxix. & sic deinceps. Quanquam Vrvvani discessus in Bremensi historia, non trigesimo supra millesimum ut hic, sed xxix. assignetur, Aribonis autem Moguntini mortem consensu reuocant Chronologia ad M. xxxi.

*Henrici
III coronatio.
Vrvvani
Bremens.
Ar hiepi-
scopi obi-
suo.*

Senior noster. hic, & supra. Antiquè hæc vox, & venustè in consuetudinem tituli venit, quem ijs tribuebant, qui cum imperio, vel magna præditi dignitate, & nimirum senes rectè tenent imperium. Hinc in maiorum monumentis, & conciliorū actis, præsertim, quæ Caroli magni ætate in Gallia habita sunt, Domini ac Principes, *Seniores* appellari cæperunt. Qui nos ad linguas quoque vernaculas Hispaniæ Italiæ atque Galliæ permanavit. Ita fere Io. Mariana Soc. *l. 5. rerum Hispaniæ.* Et hic in Regula S. Leandri cap. xiii.

DE SANCTO
CAPVT XI.

*Goslaria
origo.*

GOSLARIA nunc Imperij oppidum, olim regia villa originem suam repetit ab Henrico Aucupe, sed religionis splendorem, debet Conrado Salico, eiusque filio Henrico III. & Gislæ matri Imperatrici. Horum munificentia istic Capella regia, & Canoniorum Collegium surrexit; cuius Præpositi vel Magistri, Regum autoritate plurimum ad Cathedralium Ecclesiarum Sacerdotia prouecti.

Id quod in vita S. Bennonis cap. XI. & XII. luculentè testatum habes. Hinc S. Benno prodijt: hinc S. Anno Colonienfis, Ludolphus Treuerensis, Bibo Tullensis, alijque quam plurimi, quorum indicem dedit Hieronymus Embserus. Hanc verò Ecclesiam à S. Godehardo ad fastigium non perductam, dedicatio ostendit, quæ aliquot annorum intervallo à Leone IX. peracta traditur. Ad id iam ex MS. membranaceo Saxoniarum rerum auctarij vice.

*Goslaria à
Franconi-
bus cõditæ.*

Locum Goslariensem Henricus II. Imperator adire venandi gratia consuevit; in quo pauper homo degebat nomine Gundekarl; cui Rex montem Rammensberg dictum, dono dedit. Quo facto homo ille, quia Francus erat, Francones adduxit. Ciuitatem Goslariæ edificauit, primusque venas minerarum argenti cupri & plumbi reperit. Vnde multum ditatus cum socijs, eos qui res eius venales ad forum exhibebant, contemnebant, & contumelijs afficiebant. Vnde Principes Saxonie commoti, multos occiderunt, alij vix effugerunt. Sic locus ille Saxonibus cessit, prius à Franconibus inhabitatus. Ita ibi, quanquam & sub Henrico eodem, conuentibus Principum teste Ditmaro, qui Goslere appellat, locus hic frequentatus inueniatur.

CAPVT XIV.

Sophia de Gandesheim.

HÆC Abbatissa Ottonis II. & Theophaniæ Augustæ filia de qua Ditmarus. *De fructu ventris sui (Theophania) decimas Domino obtulit filias suas; ad Quidilinburg Adelheidam nomine; alteram ad Gandesheim; quæ Sophia dicitur.*

Transitus B. Godehardi, Aetas, Sepultura.

SANCTVS Godehardus beatum suum spiritum posuit in monte S. Mauritij, iuxta ciuitatem suam, quem Ecclesiã exstructã fundatoque Collegio mirificè exornat. Obijt autem Anno Domini
nicæ

nicæ Incarnationis M. XXXVII. IV. Maij. nocte quæ Ascensionem Domini insecuta est. Pontificatū administravit annos XIV. mēses V. dies IV. Nam ex primo ann. tantū Decemb. habuit, ex postremo quatuor menses & quatuor dies. Qui autem sedecim annis sedisse volunt, currētes & imperfectos accipiūt, non expletos. Vixisse putamus an. LXXVIII. Nam anno Dñi DCCCCXC. S. Godehardum hīc Arnoldus tradidit, tricesimum primum egisse suæ ætatis annū, cum Altiensis scilicet Monasterij disciplina est instaurata. Prima eius depositio facta in Principis Basilicæ medio choro. Hinc cū Dietmaro sedente, anno MXL. tristicū illud incendiū subijt, quo Cathedralē Ecclesiā, cum adhærente Monasterio dira flāmā aboleuit, venerabile pignus cryptā receptum, & in Canonizatione iterum leuatū, translatumq; ac deniq; ædis primariæ complexū in aurea tumbā honorificè reconditū, vbi hodieq; ab Orthodoxis, tum aduenis, tum incolis quæ par, reuerentiā colitur. Id quod accuratius hic à me positum est, quia in antiquatum Fuldensium lib. I. cap. xviii. S. Godehardi memoriam tangens, Trithemium sequutus, hunc Sanctum obiter dixi in D. Bartholomæi sepultum; quod hodieq; ad S. Godehardum ab eius tumulo nomen ferat. Verba Trithemij, sunt ad annum MXX. Chronici Hirsaugiensis. Construxit cœnobium nostri ordinis iuxta Ciuitatem Hildenesheim in honorem S. Bartholomæi Apostoli; quod ex suo nomine ad S. Godehardum appellatur; quoniam in eo sepultus est. Verum

*Depositio
S. Godehardi
duplex.*

*Recognitio
d. S. Godehardi
sepultura.*

Non semper feriet quodcumque minabitur arcus,

Id quod & in Trithemio rerum familiæ suæ studiosissimo inuestigatore alioquin, locum hic inuenit. Sancti Bartholomæi Monasterium ad Salinas Præmonstratensium est. Quod hodie S. Godehardi. longo hinc annorum spatio primum sub Bernardo Episcopo surrexit. S. Godehardi tumulus vt narraui, in Cathedrali Ecclesia visitur. Atque ita discipulus est prioris, posterior dies. A Trithemij placitis, fateor, me, quem alias laudauī Rector Collegij Societ. nostræ Hildenesheimensis, seriò abduxit, & pro eo res ipsa loquitur.

*S. Godehardi
Monasterium.*

Reliquiarum Aduentus Cantianorum Martyrum.

De his noster Venantius Fortunatus lib. I. S. Martini:

*Aut Aquileiensem si forte accesseris urbem
Cantianos Domini nimium venereris amicos.*

Aquilegia itaque in Saxoniam hī Sancti, quando & à quo translati

lati sint, dignum inuestigatione putamus. Quam diem hic Kalendarum Aprilis exprimunt acta, Breuiarium Hildesheimense in secundum diem eius mensis prorogat.

CANONIZATIO ET TRANSLATIO S. GODEHARDI.

Lipsiensis editio, cæteris omissis, hunc titulum præscribit.

Incipit Translatio S. Godehardi.

Scriptor
transla-
tionis.

Translatio
usurpata
pro Cano-
nizatione.
Bertholdus
& Ber-
nardus
Episcopi Hil-
desheim.
Leodiensis
conuentus
in quo In-
nocent. II.
& Lotha-
ria Rex.
De S. Go-
dehardo
sanctifican-
do.
Rhemensi
Synodo.
Lib. 2. c. 1.

Raron.
Tom. 12.
ad an. 1137.

AT maturè Suriana editio, miraculorum & aliarum narratio-
num seriem abruptit, & de S. Godehardi Apotheosi siluit om-
nino. Hanc scriptor stylo ei non dissimili, quo vitæ auctor Arnol-
dus vsus est, exequitur, sed se posteriorem esse S. Godehardo, ipse fa-
tetur vel XC. annorū interuallo. Obserues autem Translationis
vocem hic, p̄ Canonizationis ritu, promiscuè vsurpari, cum tam-
etsi corpus Sancti leuatū, & pompa quadam per oculos hominum
& Basilicas traductum, à pristina tamen sede putetur dimortū haud
fuisse. Ita in actis Remensis Concilij, Tarraconēsis Episcopus, quo
ordine *Translatio*, id est Canonizatio fieri deberet, exposuit. Porro
S. Godehardi honoribus apprimè fauerunt Præfules duo eximij;
quorum hic præconia canūtur; Bertholdus & Bernardus. Ille ope-
ri præclarè inchoato superstes non fuit, sed an: MCXXVIII. quæ
molitas erat, morte obita anno MCXXX. destituit. Hic vltra ce-
ptis insistens, Leodij & Rhemis, caussam deniq; peregit. Cæterū
apud Leodium congressi sunt Innocentius II. Papa & Rex Lotha-
rius, Anno MCXXXI. quadragesimæ tempore; Nam, vt hic diser-
tè scribitur ad Dominicam Latere, frequentissimus ibi Præfulum
& Magnatum conuentus extitit. in quo & Bernardus Episcopus
Hildenesheimensis de B. Godehardo in Sanctorum numerum ad-
scribendo primum tunc retulit. Porro hinc in Octobrem indicta
ab Innocentio vniuersalis Synodus Rhemensis, quam, vt hic nar-
ratur, S. Nortbertus, vt aliunde constat, Sanctus quoq; Bernardus
mirificè eollustrarunt. Nec sine temporis metaplasmo, S. Bernardi
vita Leodiensem congressum Synodo Rhemensi postposuit. vt nō
ex Sugerio tantum S. Dionysi Abbate, sed ex hac fide digna relati-
one, quæ nobis iam in manibus, obseruare licet, in qua Bernardus
Episcopus S. Nortbertum comitatus & B. Godehardi memoriam
Concilij & Innocentij autoritate sanctam, cæloque vindicatam,
retulisse traditur.

Quod vero ad leuationem corporis sacri, quæ post reditum Epi-
scopi anno MCXXXII, contigit, IV. Non. Maij, magno cum ad-
paratu

paratu & ipsius venerandæ sarcinæ circumuectatione, & si autor in recensendis miraculis partes suas expleat, translationis tamen ferriem, & depositionis, interruptam in Apographo, apparet.

Dignum id quoque nostris litteris, anno sequenti, Bernardum Episcopum Monasterium ordinis S. Benedicti condere cepisse, quod S. Godehardi patrocinio insignitum fuit. Lapidem primum aiunt posuisse XVI. Kalend. Iulij, ann. MCXXXIII. Abbatem Monasterio dedisse Fridericum. In eodem Bernardo laudant maiores oblationum fructum, qui multiplex ex donatiuis extitit ad tumulum S. Godehardo præsentatis, ex asse primario clero concessisse, publicisque sacris litaturum ab eius tempore V. Idus Maij, Peregrinorum memoriæ, qui frequentissimi tunc veniebant, ad S. Godehardi memoriam salutandam.

*Bernardus
Episcopus ex-
struit
Monasteri-
um S. Go-
dehardi.
Fridericus
I. Abbas.
Peregrini
S. Godehar-
dum salu-
tantes.*

Quod autem ad calcem Miraculorum, de Henrico Colonienfi Archiepiscopo narratur, impetrasse præter S. Godehardi reliquias ius fraternum, quod, ut ex Miraculo quodam liquet in Ciuitate & Canonicorum Cœnobio, tunc quoque vigeat, id de Henrico eius nominis primo S. Engelberti successore & vindice accipiendum puto, qui in Chronicis Pontificum Colonienfium inijsse Episcopatum dicitur, anno Domini MCCXXVI. & sedisse duodecim annis.

*S. Godehar-
di fraterni-
tatis.*

*Hic Ecclesiam in Sueuia S. Godehardo
erexit.*

MVLTA passim Ecclesiæ honori S. Godehardi dedicatæ. Cochlæus contra primum Musculi Anticohlæum. Moguntia ædes vetusta est, quæ S. Gothardi vulgò dicitur, proximè ædem Metropolitanæ Ecclesiæ, in qua sane ædicula, & inferne & superne conspiciuntur plura altaria, eaque vetustissima, quorum tria superne non longe ab inuicem distantia dicuntur, iuxta ritum Græcorum exstructa, bene alta & parum ampla. Ita Cochlæus. Sed in Hildenesheimensi quoque Basilica duæ eius Sancti venerationi positæ aræ cum vectigalibus, vna in crypta, altera erecta in loco cui Paradiso nomen est.

*S. Godehar-
di Ecclesia*

*Reliquis seu Lipsana quadam S. Go-
dehardi.*

SVPERSVNT in cognomine Monasterio Casula incorrupta, in qua sepultus, sâdalia, Pedû rudis materiæ ex osse vel ebene. Scipio, quo Cacodæmoné ad spectabili forma apud Salinas sibi obuersantē, abegisse

egisse dicitur. Phiala ex buxo aliove raro ligno, sed cavitatae argenteo obducta, quæ febricitantibus, si ex ea bibant, salutaris.

Iam nunc opera commentandi perfunctus, syllabum Antistitum Hildenesheimensis ecclesie, non ex recentium siue Crantzij siue domesticorum indicibus, sed ex perueteri MS. codice membranaceo in medium proponam, non quo ἡλίε και ονι @ κύχρον ἀπειν, & soli lucem fænerari videat, sed ut testatius fiat in veteri memoria, nobisque non exploratissima, nihil ἀνέγκυον neque ἀμείλιγον produci debere. Et in hac hæresion & errorum nocte, cum monumenta omnia orthodoxæ pietatis, premi, aboleri aut certè scriptorum male feriatorum cacoethe, accipi pessime, quotidie videmus, æquum sit publicæ iniuriæ, pro nostra virili parte, quantulacunque ea est intercedere, & tenebras has, quas Cimmerij fratres inducunt, pari contentionis studio, quo ingeruntur profligare.

